

Др Санда Ђорац, доцент
Правног факултета Универзитета у Крагујевцу
ORCID: 0000-0003-1902-7628

Прегледни научни рад
УДК: 349.444:347.91/.95
DOI: 10.46793/UPSSXII.553C

УСЛОВИ ЗА КОНСТИТУИСАЊЕ ПРАВА СТАНОВАЊА (*HABITATIO*) И ПОСТУПАК ПОРОДИЧНОПРАВНЕ ЗАШТИТЕ*

Резиме

Право становања (*habitatio*), као право детета на дом, регулисано је у Породичном закону Републике Србије. По својој правној природи право становања је законска лична службеност, са свим особеностима личних службености. Конституише се под условима предвиђеним наведеним законом у корист детета (са циљем његове егзистенцијалне заштите) и у интересу родитеља који врши родитељско право, а на стану чији је власник други родитељ. Циљ рада је представљање услова за конституисање права становања и обележја поступка у коме се расправља и одлучује о заштити права детета на дом. Посебан акценат је стављен на врсту поступка, правну природу тужбе, активну и пасивну легитимацију (стварну и процесну) и надлежност и састав суда.

Кључне речи: услови за конституисање права становања, поступак породичноправне заштите права становања, Закон о парничном поступку, Породични закон.

1. Увод

Право становања (*habitatio*) установљено је чланом 194 Породичног закона.¹ У ставу 1 прописано је да дете и родитељ који врши родитељско право имају право становања на стану чији је власник други родитељ детета ако дете и родитељ који врши родитељско право немају право својине на усељивом

---

* Рад је резултат истраживања на пројекту Правног факултета Универзитета у Крагујевцу: „Усклађивање правног система Србије са стандардима Европске уније”, који се финансира из средстава Факултета.

¹ Породични закон, Сл. гласник РС, бр. 18/2005, 72/2011 - др. закон и 6/2015 - у напоменама ПЗ РС.

стану.² Наведено право представља меру за остваривање права детета на дом,³ како би се обезбедили животни услови потребни за развој детета зајемчени Конвенцијом о правима детета.⁴ Права детета су етаблирана као посебан сегмент у области људских права, па су супстанцијална права детета, у које се свакако убраја и право детета на дом, призната и Породичним законом.

Наведени закон уређује и садржину права становања. У питању је лична службеност,⁵ која се састоји у овлашћењу да се у сврху становања користи туђа стамбена непокретност (цела или део). Лична службеност права становања по правилу служи за збрињавање њеног титулара, па су неотуђивост, ненаследивост, непреносивост и одређено временско трајање њене логичне и битне карактеристике.⁶

Иако стварно право, право становања је и право из корпуса дечијих права установљено пре свега у циљу егзистенцијалне заштите детета и у његовом најбољем интересу.⁷ Односно, дете је изворни носилац права становања.

---

² Ова лична службеност регулисана је у Осмом делу поменутог закона који се односи на имовинске односе (поглавље III под називом „Имовински односи детета и родитеља“).

³ Суштина ове законске одредбе је да обезбеди остварење права на дом као једног од најважнијих права из корпуса права установљених ради добробити и заштите детета, а којем морају бити подређена права и интереси родитеља. Дом представља стамбени простор који је детету синоним „куће“, који код детета изазива осећај припадања некој стамбеној целини или делу те целине и који дете идентификује као свој. Право становања резервисано је за непокретне ствари и то само оне које представљају стамбене објекте. Иначе, као релевантна се мора поменути одредба чл. 8 ст. 1 Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода, којом се признаје право на заштиту дома, у оквиру ширег права на приватност.

⁴ Вид. Закон о ратификацији Конвенције Уједињених нација о правима детета (Сл. лист СФРЈ - Међународни уговори, бр. 15/90 и Сл. лист СРЈ - Међународни уговори, бр. 4/96 и 2/97), чл. 27 ст. 1 и 2. Уставом Републике Србије (Сл. гласник РС, бр. 98/2006 и 115/2021) - у даљем тексту Устав, у чл. 18 ст. 2, јемче се, и као таква, непосредно примењују људска и мањинска права гарантована општеприхваћеним правилима међународног права, потврђеним међународним уговорима и законима, а законом се може прописати начин остваривања ових права само ако је то Уставом изричито предвиђено или ако је то неопходно за остваривање појединог права због његове природе, при чему закон ни у ком случају не сме да утиче на суштину зајемченог права.

⁵ Право становања постојало је још у римском праву. То је била лична службеност којом је једно лице (титулар службености) стицало, по неком правном основу право становања у туђој кући до краја живота. Ово право најчешће се могло конституисати легатом или тестаментом. Преко Јустинијанове кодификације ово право је продрло у многе европске законике XIX века, да би своје место нашло и у савременом праву. Поњавић, З., Влашковић, В., *Породично право*, Београд, 2022, стр. 427.

⁶ Милутиновић, Љ., *Право становања – habitatio у Породичном закону*, Збраник радова: Ново породично законодавство, Крагујевац, 2006, стр. 452.

⁷ Најбољи интерес детета је основни принцип из Конвенције о правима детета који представља правни стандард који је увек у првом плану при одлучивању о заштити права и интереса детета. Овај правни принцип суд процењује у сваком појединачном

Основни циљ овог института је збрињавање детета, а уз њега и родитеља који врши родитељско право. Тако, родитељ који врши родитељско право нема изворно право становања, већ само уз дете и у његовом интересу.⁸ Дете и родитељ који врши родитељско право имају законску заштиту која осигурава да могу неометано да користе некретнину другог родитеља за време трајања права. При томе, дете и родитељ који врши родитељско право имају право да станују, да непосредно користе стамбену непокретност као послужно добро, али не и да истом располажу (на пример продају, изнајмљују или на други начин економски експлоатишу).

2. Услови за конституисање права становања

Конституисање права становања везује се за кумулативно испуњење следећих услова: да дете и родитељ који врши родитељско право немају право својине на усељивом стану; да је други родитељ власник стана на коме дете и родитељ који врши родитељско право могу стећи право становања; да право становања траје одређено време - до пунолетства детета и да прихватање њиховог захтева за право становања не представља очигледну неправду за другог родитеља. *Conditio sine qua non* је да је конституисање овог права у најбољем интересу детета, као најважнијем принципу којим се морају руководити сви државни органи приликом одлучивања о неком праву детета. Све остале околности које би у појединачним случајевима могле послужити као оправдање за (не)конституисање овог права дефинише судска пракса.

Први услов за конституисање права становања јесте да дете и родитељ који врши родитељско право немају право својине на усељивом стану. Стога, у поступку за конституисање права становања најпре треба утврдити ову чињеницу. Осим захтева да ова лица немају право својине на усељивом стану, услов који треба да буде испуњен да би се конституисало ово право јесте да родитељ који врши родитељско право нема материјалне могућности да детету и себи обезбеди смештај, односно да нема могућности да стамбено питање реши.

Други услов за конституисање права становања је да је други родитељ који не врши родитељско право власник стамбене непокретности на коме дете и родитељ који врши родитељско право могу стећи право становања. При томе се, конституисањем права становања у корист малолетног детета, родитељ који не врши родитељско право не лишава свог права својине на предметној непокретности, односно својина другог родитеља остаје неупитна. Његова права су само ограничена у смислу да не може слободно располагати некретнином (на пример продати или изнајмити) без узимања у обзир права

случају. Њиме је суд дужан да се руководи и приликом конституисања права становања, чији је циљ да дете има обезбеђен смештај до пунолетства, а тиме и неопходне услове за свој правилан и потпун развој. Вид. и ПЗ РС, чл. 6 ст.1.

⁸ Милутиновић, Љ., *нав. чланак*, стр. 458.

становања.⁹ Другим речима, установљењем ове службености ограничава се, у делу и у мери у којој је конституисано, право својине родитеља који не врши родитељско право.¹⁰

Треће законом прописано правило је да је право становања временски ограничено, односно да траје до пунолетства детета. После пунолетства детета, ако се дете налази на редовном школовању постоји дужност издржавања, док стамбене, егзистенцијалне потребе тог детета више неће бити помогнуте правом становања, већ алиментационим средствима.¹¹ Алиментациона улога права становања тада прераста у новчани износ за издржавање увећан за трошкове становања.¹² Међутим, право становања може престати пре навршеног пунолетства детета ако дете премине. У том случају, аутоматски престаје и право становања за родитеља који је вршио родитељско право. С друге стране, уколико премине родитељ који је вршио родитељско право, дете и даље задржава право на становање. Ипак, по закону, дете ће бити поверено другом родитељу,¹³ који је власник стана. Осим природним путем, право становања може престати и правним путем, када се промене законски услови који су довели до конституисања овог права (на пример када родитељ или дете стекну право својине на уселивом стану или када настану околности због којих би даље трајање овог права представљало очигледну неправду за другог родитеља).¹⁴ Осим тога, право становања престаје и када суд промени одлуку о поверавању детета и новом одлуком дете повери родитељу, власнику стана.¹⁵

Члан 194 Породичног закона у ставу 3 прописује ограничење за конституисање права становања, па предвиђа да право становања неће бити установљено ако би одобрење захтева за таквим правом представљало очигледну неправду за родитеља. Наиме, то ограничење представља изузетак

---

⁹ Право становања треба евидентирати у катастру непокретности, као забележбу чињенице која се односи на непокретност, јер се на тај начин штите трећа савесна лица, обезбеђује се правна сигурност, избегавају се потенцијални спорови и сл.

¹⁰ Устав у чл. 58 ст. 1 гарантује мирно уживање својине и других имовинских права стечених на основу закона. Међутим, одредбом ст.3 истог члана, утврђено је да се законом може ограничити начин коришћења имовине. У поменутом чл. 194 Породичног закона предвиђено је, дакле, ограничење начина коришћења стана од стране власника конституисањем права становања у корист других лица - детета и родитеља који врши родитељско право.

¹¹ Иначе, треба поменути и да је у судској пракси разматрано питање везе између права становања и права на издржавање. Према ставу судова, ова два права се не искључују међусобно. Успостављање права становања зависи од испуњавања законских услова, независно од обавезе родитеља за издржавање деце и начина на који се та обавеза испуњава. Наведено потврђује пресуда Апелационог суда у Новом Саду, Гж2. 260/2017 од 16.5.2017.

¹² Милутиновић, Љ., *нав. чланак*, стр. 460.

¹³ ПЗ РС, чл. 77 ст. 1.

¹⁴ Поњавић, З., Влашковић, В., *нав. дело*, стр. 429.

¹⁵ *Исто*.

од правила да дете и родитељ који врши родитељско право који немају у својини усељив стан, имају право да станују у стану другог родитеља.¹⁶ Овај изузетак судови рестриктивно тумаче, стављањем у однос са интересом детета који треба да буде превасходни критеријум за одмеравање испуњености услова за примену изузетка. Разлог је што појам „очигледне неправде“ може послужити као широк основ за злоупотребе и избегавање конституисања овог права. Стандард очигледне неправде као оправдање за (не)конституисање права становања се тумачи у сваком конкретном случају. Чињенице које указују на постојање очигледне неправде, у најширем смислу речи, првенствено могу бити неке објективне околности због којих не би требало конституисати право становања.¹⁷ Примери који се у том смислу могу навести су када је рецимо у питању родитељ чије је здравствено стање неповољно, или је угрожена његова егзистенција, или у стану који је његово власништво живе лица која је дужан да издржава, или има нерешено стамбено питање, итд.).¹⁸ Суд неће конституисати ову личну службеност у корист детета и родитеља који врши родитељско право, ни уколико рецимо проистиче из очигледне злоупотребе од стране ових лица. Заправо, на овај начин се спречава да буду задовољене тежње које су неспојиве са циљем института *habitatio*, па суд одбијањем захтева за конституисање права становања спречава да се према родитељу који не врши родитељско право очигледно неправедно поступа у било ком виду.

3. Поступак у парници за заштиту права становања

Право становања је по својој правној природи лична службеност - стварно право на туђој ствари, које није везано за повласно добро (непокретност) већ припада детету, тачно одређеном лицу које има овлашћење да употребљава стамбену непокретност родитеља коме није поверено вршење родитељског права. Без обзира што је право становања регулисано у делу Породичног закона у којем су регулисани имовински односи, поступак за остваривање овог

---

¹⁶ У теорији се истиче и да скривљено понашање родитеља који врши родитељско право према другом родитељу, власнику стана, не може бити основ за ускраћивање права становања детету. У том смислу Поњавић, З., Влашковић, В., *нав. дело*, стр. 428.

¹⁷ *Исто*, стр. 428.

¹⁸ Вид. на пример пресуду Апелационог суда у Новом Саду, Гж2. 207/11 од 28.03.2011; решење Врховног суда Србије, Рев. 1594/2006(3) од 29.11.2006. Конкретизација правног стандарда „очигледне неправде“ у судској пракси се види на примеру пресуде Апелационог суда у Новом Саду (Гж. 287/17 од 5.6.2017) у којој се наводи да исељење туженог из куће од 240 м² и довођењем истог у позицију да нема решено стамбено питање, уз омогућавање тужиљама да користе за своје стамбене потребе 240 м² (и то млт. тужила фактички само викендом или у току распуста) је очигледна неправда за туженог.

права јесте поступак у спору за заштиту права детета.^{19/20} Наиме, несумњиво се ради о дечијем праву,²¹ које није заштићено посебним поступком, па се заштита тог права остварује по правилима наведеног посебног поступка.²² У оквирима овог у правној теорији названог „омнибус“ поступка²³ предвиђена је ефикаснија заштита права детета у односу на редовну, општу парничну процедуру. Процесни инструменти који се користе у парници за заштиту права детета су адекватни за заштиту права становања, јер омогућавају ефикасну и потпуну заштиту детета.²⁴ То није детаљно регулисан поступак, већ је њиме регулисано само одступање од редовне парничне процедуре, тако што су предвиђена другачија или модификована решења. Породични закон је одредбама предвидео и супсидијарну примену Закона о парничном поступку,²⁵ што значи да уколико овим законом није другачије одређено, на поступак суда

---

¹⁹ Према ставу изнетом у теорији, у одредбама Породичног закона, којима се уређују посебни парнични поступци у породичним стварима, изостала је пажљива стручна редакција законског текста. У многим маргиналним насловима и у самим одредбама, уместо коректног техничког термина „парница“, употребљава се погрешан технички термин „спор“, иако је општепознато да ови термини нису синоними. Станковић, Г., *Основна начела посебних парничних поступака у породичним стварима*, Зборник радова: Ново породично законодавство, Крагујевац 2006, стр. 483.

²⁰ Дакле примат је дат правилима парничне процедуре која гарантује највећи ниво заштите, док је на пример у Хрватској Породичним законом (Обитељски закон, НН 103/15, 98/19, 47/20, 49/23, 156/23) заштита овог права детета сврстана у посебан ванпарнични поступак („Поступак ради заштите обитељског дома“). Вид. чл. 46 и чл. 490 ст. 3 наведеног закона.

²¹ У овим породичним поступцима заштита права детета на дом супростављена је имовинском праву туженог родитеља - праву својине на стану. Вршење међусобно супростављених (конкурентних) људских права, треба са једне стране узајамно уравнотежити, а са друге стране треба уравнотежити зајамчена права са демократски израженим општим или јавним интересом заједнице. У овом случају, ни једно од супротстављених права не може имати начелни примат јер оба права представљају основне вредности демократског уређења прокламованог Уставом, већ се узимањем у обзир типичних особина и посебних околности појединачног случаја, применом начела праведне равнотеже, мора одлучити коме од права треба дати предност. Вид. пресуду Врховног касационог суда, Рев. 4453/2022 од 16.6.2022.

²² Посебни поступци регулисани су Породичним законом у Десетом делу – „Поступци у вези са породичним односима“, у одредбама чл. 201 до 341. При томе, судски поступци регулисани су одредбама чл. 201 до 289, а преостале одредбе регулишу поступак пред органом управе.

²³ Станковић, Г., Петрушић, Н., *Новине у грађанском процесном праву*, Ниш, 2005, стр. 79.

²⁴ Детаљније о овом поступку видети код Палачковић, Д., *Поступак у спору за заштиту права детета*, Зборник радова: Ново породично законодавство, Крагујевац, 2006, стр. 531-548; Ђорац, С., *Права детета у Републици Србији и специфичности поступка њихове заштите*, *Анали Правног факултета у Београду*, бр. 1/2011, стр. 400-416.

²⁵ Закон о парничном поступку (Сл. гласник РС, бр. 72/2011, 49/2013 - одлука УС, 74/2013 - одлука УС, 55/2014, 87/2018, 18/2020 и 10/2023 - др. закон) - у напоменама ЗПП.

који је у вези са породичним односима, па и на парницу за заштиту права детета, примењују се одредбе закона којим се уређује парнични поступак.²⁶

Сваки од посебних поступака у вези са породичним односима регулисан је самостално, изузев парница за заштиту права детета и за вршење односно лишење родитељског права, које су регулисане заједно.²⁷ Оправдање се може наћи у низу идентичних правила, као што су она о месној надлежности, колизијском старатељу и привременом заступнику детета и његовим дужностима, дужностима суда, дужностима других који су надлежни да одлучују ако се овакви поступци односе и на права деце, о примени начела хитности поступања, о пресуди и судском поравнању.

Парница за заштиту права детета покреће се тужбом и може се водити као самосталан поступак за остваривање права на становање. Но, као важно специфично ограничење, односно одступање од примене начела диспозиције карактеристично за поступке у којима се решавају породичноправни спорови,²⁸ свакако је важно поменути и да се парница за заштиту права детета ради заштите права детета на становање може водити и као тзв. адхезиони, придружени поступак, покренут по службеној дужности уз још неки поступак у вези са породичним односима (на пример поступак у брачним, матернитетским, патернитетским парницама, парницама за вршење родитељског права). Овај поступак одликују заједничка правила карактеристична за све поступке у вези са породичним односима прописана одредбама чл. 204-208 Породичног закона. Она се примењују само у поступцима који су именовани Десетим делом овог закона, а односе се на хитност поступка, примену

---

²⁶ ПЗ РС, чл. 202.

²⁷ Посебни парнични поступци који су регулисани Породичним законом су: поступак у брачном спору (чл. 209-246); поступак у спору о материнству и очинству (чл. 247-260); поступак у спору за заштиту права детета и у спору за вршење односно лишење родитељског права (чл. 261-273); поступак у спору за поништење усвојења (чл. 274-276); поступак у спору за издржавање (чл. 277-282); поступак у спору за заштиту од насиља у породици (чл. 283-289).

²⁸ У процесној теорији се истиче да су одступања од начела диспозиције нарочито значајна у посебним парничним поступцима у породичноправним стварима, па самим тим и у парницама за заштиту права детета, чиме се омогућава суду да прошири обим породичноправне заштите и преко граница захтева који су поставиле странке и омогућава му се да у поступку примени императивне норме, чиме се уклањају све оне процесне баријере које произилазе из везаности суда за страначке диспозиције. Односно, одступање од начела диспозиције у овим поступцима је последица императивне природе материјалноправних норми породичног права, прожимања приватно - правних и јавно - правних елемената у домену материјалноправних норми, саме садржинске сложености породичноправних односа у којима долази до спорова, али и законом предвиђеног и дозвољеног одступања од аутономије воље. У том смислу Станковић, Г., *нав. чланак*, стр. 490.

истражног начела, искључење јавности, специфичност одлуке о трошковима и правила о изјављивању ревизије.

Парница за заштиту права детета у којој се захтева конституисање права становања је нарочито хитна. Прво рочиште заказује се тако да се одржи у року од 8 дана од дана када је тужба примљена у суду, а другостепени суд је дужан да донесе одлуку у року од 15 дана од дана када му је достављена жалба. Тужба се не доставља туженом на одговор, а поступак се спроводи по правилу на највише два рочишта. У овом поступку се могу користити сва доказна средстава која представљају извор информације о постојању или непостојању једне чињенице – увиђај, исправе, сведоци, вештаци и саслушање странака.²⁹ Пре него што донесе одлуку о конституисању права становања, суд је дужан да затражи налаз и стручно мишљење од органа старатељства, породичног саветовалишта или друге установе специјализоване за посредовање у породичним односима, као „специфичних вештака“ који треба да изврше процену најбољег интереса детета. У овом поступку је наглашено истражно начело, па суд може да утврђује неспорне чињенице и да истражује чињенице које ни једна странка није изнела. Право становања представља један вид породичног збрињавања детета, па је, с обзиром на дужност старања о најбољем интересу детета, предвиђена активна улога суда. Јавност је искључена, а подаци из судских списа представљају службену тајну уз обавезу свих учесника да их као такве чувају. У овом поступку суд не може донети пресуду због пропуштања, нити пресуду на основу признања или одрицања, а странке не могу закључити ни судско поравнање. О трошковима поступка суд одлучује по слободној оцени водећи рачуна о разлозима правичности. Ревизија је у овим поступцима увек дозвољена.

Имајући у виду ограничење у обиму рада у наставку је посебан акценат стављен на неке сегменте парнице за заштиту права детета у чијем се оквиру пружа заштита права становања, односно штити право детета на дом.

3.1. Правна природа тужбе у парници за заштиту права становања

У парници за заштиту права детета није ограничена врсте заштите, па би, практично, биле могуће све три врсте тужби које су типичне за парничну процедуру – декларативна, преображајна и кондемпнаторна. Као најпрецизније одређење правне природе тужбе за заштиту права становања чини се комбинација све три, па тужбени захтев има мешовиту, трослојну структуру.

Најпре декларативни елемент ове тужбе огледа се у захтеву тужиоца да суд својом одлуком утврди постојање права, односно да дете и родитељ који врши родитељско право имају право становања.

---

²⁹ ЗПП, чл. 234 - 283.

Потом, конститутивни елемент ове тужбе огледа се у захтеву тужиоца да суд својом одлуком изрекне одређену промену. У тужбеном захтеву би требало навести да се захтева конституисање права становања у корист тужилаца: малолетног детета и његове мајке/оца (у зависности којем родитељу је поверено вршење родитељског права), са прецизним означањем непокретности (стан, породична стамбена зграда, улица, број) у власништву туженог родитеља, уз означање структуре, површине, а без других сувишних чињеничних констатација које могу касније изреку чинити неразумљивом. Овај захтев може бити постављен са или без ограничења на непокретности. Могуће је да тужбени захтев гласи да се конституише право становања детета и родитеља на целој непокретности или на једном њеном делу и то као самостално право становања или супосед на стамбеној непокретности.³⁰ Дакле, околност што родитељ који не врши родитељско право није искључиви власник целе стамбене непокретности није сметња за конституисање права становања на делу који је у његовом власништву, а у корист малолетног детета и родитеља који врши родитељско право. На могућност установљења права становања не утиче ни чињеница да није извршена деоба непокретности,

---

³⁰ Када је суживот могућ може се установити супосед на стамбеној непокретности. Наиме, установљавањем права становања у корист малолетног детета, аутоматски не престаје право туженог родитеља који не врши родитељско право да користи некретнину, али се о том питању мора одлучити у поступку у ком се право становања конституише. Дакле, тужени родитељ мора захтевати да се утврде могућности за супосед. У том поступку би се затим утврђивало да ли постоје разлози који би у потпуности искључили право другог родитеља (коме није поверено вршење родитељског права) да са дететом борави у некретнини на којој је установљено право становања. Ови разлози би се односили на насиље у породици, односе између родитеља детета, здравствено стање детета, као и околност да ли би заједничко становање доносило посебан ризик за дете, у смислу угрожавања емоционалних интереса детета. Поред тога, у том поступку би се утврђивало да ли постоји други стан као место становања другог родитеља. У одређеним ситуацијама ако суд процени да није могућ суживот на истој стамбеној непокретности (јер су на пример међусобни партнерски односи родитеља озбиљно и трајно поремећени, односно постоји дубок поремећај у партнерској и родитељској релацији) тако да се бивши супружници међусобно не срећу, донеће и одлуку да није у најбољем интересу малолетног детета да живи у таквим условима са оба родитеља. Вид., на пример, пресуду Апелационог суда у Новом Саду, Гж. 3833/2013 од 26.9.2013. Вид. у том смислу и пресуду Апелационог суда у Београду (Гж. 130/14 од 23.5.2014.) у којој је суд одлучио да обавезе туженог родитеља да детету и другом родитељу преда стан у државину, посебно имајући у виду мишљење органа старатељства да није у интересу малолетне деце, због непостојања добре комуникације између родитеља након развода брака, да сви заједно живе. Вид. и пресуду Апелационог суда у Београду, Гж2. 571/21 од 22.10.2021.; пресуду Врховног касационог суда, Рев. 2316/2016 од 1.2.2017.; решење Апелационог суда у Београду, Гж2. 32/2022 од 3.3.2022.

односно то није предуслов за остваривање овог права.³¹ У том случају дете и родитељ који врши родитељско право са сувласником/сувласницима уређују начин коришћења стамбене непокретности.³² Уколико је, пак, непокретност реално подељена на више делова, право становања може бити установљено на једном делу, па у том случају не терети цело послужно добро, односно целу стамбену непокретност.

Кондемпнаторна природа огледа се у захтеву да тужени родитељ који не врши родитељско право трпи ограничење свог права (су)власништва на стамбеној непокретности. Осудом на трпљење се потенцира ауторитет суда као државног органа и његове пресуде којом се изриче осуда као правна последица.^{33/34}

У тужби за конституисање права становања може се захтевати и исељење из стамбене непокретности родитеља који не врши родитељско право или усељење у стамбену непокретност детета и родитеља који врши родитељско право.³⁵ Наиме, како је право становања законом установљено у искључивом и

---

³¹ Сувласници могу у складу са одредбама Закона о ванпарничном поступку (Сл. гласник СРС, бр. 25/82 и 48/88 и Сл. гласник РС, бр. 46/95 - др. закон, 18/2005 - др. закон, 85/2012, 45/2013 - др. закон, 55/2014, 6/2015, 106/2015 - др. закон и 14/2022) уредити начин коришћења сувласничке ствари, извршити физичку или цивилну деобу, при чему ни један од ових поступака не угрожава другог сувласника и његова права, нити било чију стамбену потребу доводи у питање. Вид. пресуду Апелационог суда у Новом Саду, Гж. 287/17 од 5.6.2017.

³² У пресуди Врховног касационог суда (Рев. 19240/2022 од 22.3.2023) наводи се да околност што су тужени, отац малолетне деце и Привредно друштво чији је он оснивач, сувласници на предметном стану са по 1/2 идеалног дела, не представља сметњу за конституисање права становања на том стану у корист малолетне деце и њихове мајке као законске заступнице, с обзиром на то да се право становања може конституисати и када је стан у идеалном сувласништву родитеља који не врши родитељско право и трећег лица.

³³ У том смислу Палачковић, Д., *Парнично процесно право*, Крагујевац, 2004, стр. 158.

³⁴ Без обзира на правну природу одлуке у парници за заштиту права становања која ће по овим захтевима бити донета правна заштита свакако упућује на могућност вођења поступка принудног извршења Вид. Закон о извршењу и обезбеђењу (Сл. гласник РС, бр. 106/2015, 106/2016 - аутентично тумачење, 113/2017 - аутентично тумачење, 54/2019, 9/2020 - аутентично тумачење и 10/2023 - др. закон) - у напоменама ЗИО, чл. 380. Наведеном одредбом предвиђена је сходна примена правила Главе пете ЗИО („Извршење одлука у вези са породичним односима“). Односно, приликом принудног извршења налога суда у погледу извршења одлука донетих у парници за заштиту права детета сходно се примењују и неке друге одредбе закона, а не само оне које се односе на извршење решења о извршењу чији су основ судске одлуке донете поводом породичних односа (чл. 368-378), како би спровођење извршења било ефикасно. Стога се у овом случају могу применити и одредбе ЗИО о испражњењу и предаји непокретности (чл.353-358). Више о овим поступцима извршења ради остваривања неновчаног потраживања вид. Станковић, Г., Палачковић, Д., Трешњев, А., *Коментар Закона о извршењу и обезбеђењу*, Београд, 2022, стр. 1208-1233, 1270-1314.

³⁵ У хипотези да се захтева исељење других лица (а не родитеља који не врши родитељско право) односно да се преда непокретност ослобођена од свих лица (и

најбољем интересу детета, то оно, због неодрживости заједничког живота родитеља заједничког малолетног детета, може у појединим случајевима да се реализује иселењем из стана родитеља (власника стамбене непокретности), уколико су односи нарушени до мере да представљају непремостиву сметњу за реализацију права становања, јер би се тиме довела у питање оправданост овог института којим се штити право детета. Осим тога, усељење детета и родитеља који врши родитељско право може бити онемогућено или спречавано од стране родитеља власника непокретности. У том случају тужба за конституисање права становања садржи и додатно кумулиран захтев кондемпнаторне природе, па се истом одлуком суда налаже иселење, односно усељење у одређеном року.

3.2. Легитимација странака (стварна и процесна) у парници за заштиту права становања

Општа места из теорије процесног права везана за стварну и процесну легитимацију важе и у посебном поступку, парници за заштиту права детета у којој се одлучује о заштити права становања.³⁶ Одредбом чл. 263 Породичног закона прописано је право на подношење тужбе за заштиту права детета. Тужба за заштиту права детета може се поднети у погледу свих права која су детету призната овим законом, а нису заштићена неким другим поступком. У конкретном случају у питању је право детета на дом, које, како је речено, није заштићено другим поступком. Тужбу за заштиту права детета могу поднети: дете, родитељи детета, јавни тужилац и орган старатељства. Активна легитимација је дакле ограничена и дефинисан је круг лица која имају право на тужбу.

Дете може поднети тужбу за конституисање права становања, а подразумева се одговарајуће заступање детета³⁷ и учешће у поступку пре доношења било какве одлуке. Породични закон му изричитом законском одредбом признаје активну легитимацију и тиме уједно регулише положај детета као странке. Дете у овим парницама нема пасивну легитимацију и никаква дужност се не може везивати за њега.

Родитељу малолетног детета који самостално врши родитељско право је изричито законом признато право на подношење тужбе. Њему је то право признато, иако нема изворно, већ изведено право становања (само уз дете и у његовом најбољем интересу) на стану у својини другог родитеља, како је већ

ствари), или да пак нека друга лица (а не тај родитељ) спречавају усељење детета и родитеља који врши родитељско право води се посебна парница.

³⁶ Објашњење стварне и процесне легитимације вид. на пример код Станковић, Г., Боранијашевић, В., *Грађанско процесно право*, Београд, 2023, стр. 137-139.

³⁷ Дете у овој парници заступа родитељ који врши родитељско право. Његова овлашћења произилазе директно из закона, односно њега не поставља сама странка (дете).

речено. Међутим, у судској пракси има другачијег тумачења,³⁸ које сматрамо погрешним, које иде у правцу тога да родитељ нема самостално право на тужбу. У образложењу одлуке се наводи да родитељ коме је малолетно дете поверено на самостално вршење родитељског права нема активну легитимацију за установљење права становања у корист малолетног детета, већ је у парници активно легитимисано малолетно дете странака, чије је то изворно право, а кога у парници заступа родитељ који врши родитељско право као његов законски заступник. Резултат оваквог тумачења је да је жалбени суд побијану пресуду преиначио и одбио захтев тужилке којој је дете поверено.

Разлози јавног интереса налажу да тужбу у парници за заштиту права детета могу поднети и јавни тужилац и орган старатељства.³⁹ Они су странке по дужности, јер их посебан пропис овлашћује да штите туђа субјективна права - права детета. Да би као могли да врше своја процесна овлашћења, право и дужност да их обавесте о разлозима за заштиту права детета имају све дечје, здравствене и образовне установе или установе социјалне заштите, правосудни и други државни органи, удружења и грађани.

Када је у питању пасивна легитимација тужени је родитељ који не врши родитељско право, а који има право својине на стамбеној непокретности.⁴⁰ У

---

³⁸ Вид. пресуду Апелационог суда у Новом Саду, Гж2. 64/2018 од 26.4.2018.

³⁹ Послове органа старатељства обавља центар за социјални рад, као јавна установа социјалне заштите.

⁴⁰ Не може се захтевати и конституисати право становања када родитељ који не врши родитељско право нема својину на стану, већ је закупопримац стана, јер у том случају законски услов за конституисање права становања није испуњен. Осим тога, с обзиром да су искључиво родитељи одговорни да детету обезбеде дом, односно да искључиво родитељи имају одговорност за обезбеђивање услова у којима ће детету бити пружен животни стандард примерен физичком, менталном, духовном, моралном и друштвеном развоју, само се на имовини родитеља може конституисати право становања. Из тога даље следи да се круг лица на чијој се имовини може у корист детета успоставити право становања не може проширити. Тако, није могуће конституисати право становања пасторка/пасторке на стану чији је власник очух или маћеха. Право становања не може бити конституисано ни на непокретности која је у власништву других сродника (на пример бабе и/или деде), јер они *ex lege* не спадају у круг лица према којима се може установити право становања. Такав тужбени захтев суд одбија као неоснован. Право становања не може бити конституисано на стану на којем је већ установљена друга лична службеност - право доживотног плодоуживања, као најшире право употребе туђе ствари без промене њене суштине, које је апсолутног карактера и делује према свима. Дакле, право плодоуживања, као службеност, не може бити предмет друге службености јер је службеност стварно право на туђој ствари, а не праву. Одредбом из чл. 194 ст. 1 Породичног закона нису дерогирана општа правила о службеностима, нити услови за њихово заснивање, јер се и по тој одредби право становања може установити на стану (дакле ствари а не праву) чији је власник други родитељ. Када је право плодоуживања раније стечена службеност, онда има предност у односу на све касније, евентуално успостављене службености, па и право становања. Тако се ни на који начин не може

ситуацији када тужени родитељ није искључиви власник непокретности на којој се захтева конституисање права становања, сви сувласници у овој парници имају положај нужних и јединствених супарничара и спор се мора решити на једнак начин према свима њима. Међутим, када су родитељ који самостално врши родитељско право и други родитељ сувласници на некретнини на којој се тражи установљавање права становања у корист заједничког детета, родитељ који самостално врши родитељско право у таквој парници не мора да буде тужени како би се задовољила потпуна пасивна легитимација у смислу материјалноправних норми које регулишу право својине из Закона о основама својинскоправних односа, јер је Породични закон, који регулише *habitatio* као институт породичног права, својим одредбама из чл. 194 децидно одредио активну и пасивну легитимацију у парницама за конституисање тог права и на тај начин, као специјални закон, дерогирао одредбе Закона о основама својинскоправних односа из којих произлази материјалноправно супарничарство сувласника на некретнини у парницама стварноправног карактера.⁴¹

3.3. Надлежност и састав суда у парници за заштиту права становања

Стварна надлежност суда за поступање у парници за заштиту права детета одређена је према критеријуму природе предмета спора. Стварна надлежност суда регулисана је у Закону о уређењу судова,⁴² а одредбе о стварној надлежности су *ius cogens* и нису отклоњиве природе (твз. непрогорабилне). Суд у току целог поступка по службеној дужности пази на своју стварну надлежност.⁴³ У овим парницама стварно су надлежни судови опште надлежности. У првом степену суди основни,⁴⁴ а у другом степену апелациони

ограничити реализација првобитно стечене службености. С обзиром да по својој суштини и право доживотног плодоуживања и право становања овлашћују титулара на коришћење послужног добра у целости, није могуће да истовремено егзистирају, јер по природи једна другу искључују. Изузетно, постојала би могућност да се установе обе службености на истом послужном добру уколико би биле ограничене само на део ствари (део стана који је подобан за функционисање као целине), тако да у својој реализацији службености једна другу не ремете. Вид., на пример, пресуду Апелационог суда у Новом Саду, Гж2. 60/2015 од 5.3.2015.

⁴¹ Вид. пресуду Апелационог суда у Новом Саду, Гж2. 207/11 од 28.03.2011. Треба као важну истаћи и чињеницу да се у поступку за конституисање права становања не могу решавати имовински односи бивших супружника.

⁴² Закон о уређењу судова, Сл. гласник РС, бр. 10/2023.

⁴³ ЗПП, чл. 17 ст. 1.

⁴⁴ Закон о уређењу судова, чл. 24 ст. 2.

суд.⁴⁵ Надлежан за поступање по ванредним правним лековима је Врховни суд.⁴⁶

У поступцима за конституисање права становања месна надлежност одређује се према правилима о општој и посебној месној надлежности. Односно, различито је одређена у зависности од тога ко је у процесној улози тужиоца. Уколико је тужилац дете, месно надлежан суд је, осим суда опште месне надлежности (суд који је опште месно надлежан за туженог - *actor sequitur forum rei*) и суд на чијем подручју дете има пребивалиште, односно боравиште.⁴⁷ Дакле, оно, када је у улози тужиоца, по правилима тзв. елективне, изабране надлежности може поступак покренути и у месту свог пребивалишта, односно боравишта, а та чињеница је свакако у интересу детета и у великој мери олакшава његов процесни положај. Прописивање ове надлежности има за циљ да детету у својству тужиоца у овој парници олакша покретање и вођење поступка. Спорно питање у вези са изабраном надлежношћу иначе, па и када је у питању парница за заштиту права детета, је да ли тужилац једном изабрану месну надлежност може променити, а ако може до ког тренутка у развоју поступка, с обзиром да у Закону о парничном поступку то није изричито прописано. Одговор на питање налазимо у теорији где је усвојено становиште да тужилац конзумира своје право на избор месно надлежног суда у моменту подношења тужбе суду, и да после тог момента не може променити избор.⁴⁸

Састав судског већа регулисан Законом о парничним поступку предвиђа суђење у колегијалном саставу у овом поступку, као и у породичним поступцима иначе. У првом степену предвиђено је веће које чини један судија председник већа и двоје судија поротника. У инстанцијском поступку, по жалби, одлучује веће састављено од троје судија. Из наведеног се јасно препознаје одступање од стандардног парничног поступка у коме је инокосно суђење доминантно. Специјализација судија у овим поступцима је такође њихова посебност. Судије које суде у првом и другом степену у парничном поступку у вези са породичним односима морају бити лица која су стекла посебна знања из области права детета.⁴⁹ Програм и начин стицања посебних знања споразумно прописују министар надлежан за послове правосуђа и министар надлежан за послове породичне заштите.⁵⁰ У поступку пред Врховним судом одлучује такође веће састављено од троје судија. Специјализација судија који суде по ревизији у овом суду није посебно предвиђена, с обзиром да је према изричитој законској одредби предвиђена само за судије које суде у првом и другом степену.

---

⁴⁵ Закон о уређењу судова, чл. 26 ст. 1 т. 3.

⁴⁶ Закон о уређењу судова, чл. 32 ст. 1.

⁴⁷ ПЗ РС, чл. 261.

⁴⁸ Познић, Б., Ракић Водинелић, В., *Грађанско процесно право*, Београд, 2015, стр. 131.

⁴⁹ ЗПП, чл. 35 ст. 5.

⁵⁰ ЗПП, чл. 35 ст. 6.

4. Закључак

Право становања је лична службеност, стварно право на стамбеној непокретности родитеља коме није поверено вршење родитељског права, установљено у корист детета као његовог титулара и родитеља који врши родитељско право. Истовремено је и право из корпуса права детета. Изворни носилац предметног права становања је дете и установљава се у обиму који је детету потребан, што значи на целој стамбеној непокретности или на једном њеном делу. Родитељ малолетног детета који самостално врши родитељско право има изведено право становања на стану у својини другог родитеља, уз дете, до његовог пунолетства. Могућност установљења права становања везује се за кумулативно испуњење услова који су прописани одредбом чл. 194. Породичног закона.

Конституисањем права становања у корист малолетног детета и родитеља коме је поверено вршење родитељског права пружа се заштита праву детета на дом и заштита његовог најбољег интереса. Заштита овог дечијег права остварује се у парници за заштиту права детета. Поступак у парницама за заштиту права детета пружа гарангију да ће се на ефикасан начин, уз активну улогу суда, реализовати ово дечије право и уредити односи међу члановима породице у мери која ће омогућити најмање угрожавање права детета и у његовом најбољем интересу. Начином на који је регулисан наведени поступак створене су нормативне претпоставке да се детету обезбеди ефикасна правна заштита, јер су законска решења у складу са европским стандардима.

*Sanda Ćorac, Ph.D., Assistant Professor
Faculty of Law, University of Kragujevac*

CONDITIONS FOR THE CONSTITUTION OF THE RIGHT TO RESIDENCE (HABITATIO) AND FAMILY LEGAL PROTECTION PROCEDURE

Summary

The right to residence (habitatio), as a child's right to a home, is regulated in the Family Law of the Republic of Serbia. By its legal nature, the right to residence is a statutory personal servitude, with all the features of personal servitudes. It is constituted under the conditions stipulated by the mentioned law in favor of the child (with the aim of its existential protection) and in the interest of the parent who exercises parental rights, and on the place of residence owned by the other parent.

The aim of the paper is to present the conditions for establishing the right to residence and the characteristics of the family legal protection procedure in which the protection of the child's right to a home is discussed and decided upon. Special emphasis is placed on the type of procedure, the legal nature of the claim, active and passive legal standing (substantiv and procedural) and the jurisdiction of the court.

Key words: *conditions for establishing the right to residence, the procedure of family legal protection of the right to residence, Civil Procedure Law, Family Law.*

Литература

- Милутиновић, Љ., *Право становања – habitatio у Породичном закону*, Зборник радова: Ново породично законодавство, Крагујевац, 2006.
- Палачковић, Д., *Парнично процесно право*, Крагујевац, 2004.
- Палачковић, Д., *Поступак у спору за заштиту права детета*, Зборник радова: Ново породично законодавство, Крагујевац, 2006.
- Познић, Б., Ракић Водинелић, В., *Грађанско процесно право*, Београд, 2015.
- Поњавић, З., Влашковић, В., *Породично право*, Београд, 2022.
- Станковић, Г., Боранијашевић, В., *Грађанско процесно право*, Београд, 2023.
- Станковић, Г., *Основна начела посебних парничних поступака у породичним стварима*, Ново породично законодавство, Крагујевац 2006.
- Станковић, Г., Палачковић, Д., Трешњев, А., *Коментар Закона о извршењу и обезбеђењу*, Београд, 2022.
- Станковић, Г., Петрушић, Н., *Новине у грађанском процесном праву*, Ниш, 2005.
- Ђорац, С., *Права детета у Републици Србији и специфичности поступка њихове заштите*, Анали Правног факултета у Београду, бр. 1/2011.

Правни прописи

- Закон о ванпарничном поступку, Сл. гласник СРС, бр. 25/82 и 48/88 и Сл. гласник РС, бр. 46/95 - др. закон, 18/2005 - др. закон, 85/2012, 45/2013 - др. закон, 55/2014, 6/2015, 106/2015 - др. закон и 14/2022.
- Закон о извршењу и обезбеђењу, Сл. гласник РС, бр. 106/2015, 106/2016 - аутентично тумачење, 113/2017 - аутентично тумачење, 54/2019, 9/2020 - аутентично тумачење и 10/2023 - др. закон.
- Закон о парничном поступку, Сл. гласник РС, бр. 72/2011, 49/2013 - одлука УС, 74/2013 - одлука УС, 55/2014, 87/2018, 18/2020 и 10/2023 - др. закон.
- Закон о ратификацији Конвенције Уједињених нација о правима детета, Сл. лист СФРЈ - Међународни уговори, бр. 15/90 и Сл. лист СРЈ - Међународни уговори, бр. 4/96 и 2/97.
- Закон о уређењу судова, Сл. гласник РС, бр. 10/2023.
- Породични закон, Сл. гласник РС, бр. 18/2005, 72/2011 - др. закон и 6/2015.
- Устав Републике Србије, Сл. гласник РС, бр. 98/2006 и 115/2021.

Обитељски закон, НН 103/15, 98/19, 47/20, 49/23, 156/23.

Судска пракса

- Пресуда Апелационог суда у Београду, Гж 2. 571/21 од 22.10.2021.
- Пресуда Апелационог суда у Београду, Гж. 130/14 од 23.5.2014.
- Пресуда Апелационог суда у Новом Саду, Гж. 287/17 од 5.6.2017.
- Пресуда Апелационог суда у Новом Саду, Гж. 287/17 од 5.6.2017.
- Пресуда Апелационог суда у Новом Саду, Гж. 3833/2013 од 26.9.2013.
- Пресуда Апелационог суда у Новом Саду, Гж2. 207/11 од 28.03.2011.
- Пресуда Апелационог суда у Новом Саду, Гж2. 260/2017 од 16.5.2017.
- Пресуда Апелационог суда у Новом Саду, Гж2. 60/2015 од 5.3.2015.
- Пресуда Врховног касационог суда, Рев 4453/2022 од 16.6.2022.
- Пресуда Врховног касационог суда, Рев. 19240/2022 од 22.3.2023.
- Пресуда Врховног касационог суда, Рев. 2316/2016 од 1.2.2017.
- Пресуда Апелационог суда у Новом Саду, Гж2 64/2018 од 26.4.2018.
- Пресуда Апелационог суда у Новом Саду, Гж2. 207/11 од 28.03.2011.
- Решење Апелационог суда у Београду, Гж2. 32/2022 од 3.3.2022.
- Решење Врховног суда Србије, Рев. 1594/2006(3) од 29.11.2006.